

Struktura posudku pro hodnotící řízení

Hodnotící řízení: **závěrečné** mimořádné

Termín: **řádný** opakovaný

Název projektu: „**Zpracování postupu na záchranu světlocitlivých archivních dokumentů na skleněné podložce (deskové negativy), jejich ošetření, archivaci (dlouhodobé uložení), zabezpečení a zpřístupnění**“

Příjemce podpory: **Národní archiv v Praze**

Oponent: **Mgr. Jan Bílek, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Gabčíkova 10, Praha 8, 605301191, bilek@mua.cas.cz, 103450377, vedoucí Archivu AV ČR**

(jméno, adresa, telefon, příp. fax a mail, číslo osobního dokladu, profese)

Osnova posudku:

- úvod

K posouzení byla předložena Výzkumná zpráva výše uvedeného projektu (podpořeného v rámci resortního výzkumu a vývoje Ministerstva vnitra ČR), který byl řešen početnějším týmem v letech 2007–2009 o rozsahu 434/548 stran ve formátu pdf. o velikosti 148 MB z 29/4/2010. Výzkumná zpráva se skládá z části A – Restaurování a konzervace skleněných negativů, jejíž autorství je založeno na pracovnících jednak Oddělení péče o fyzický stav archiválií – 10. oddělení Národního archivu v Praze a jednak Vysoké školy chemicko-technologické, části B – Archivní zpracování, jejíž autorství je založeno převážně na E. Benešové – vedoucí 8. oddělení Národního archivu (Oddělení foto-, fon- a kino dokumentů a služeb veřejnosti), části C – Digitalizace skleněných desek, části D – Postup ukládání digitalizovaných dat, jejich uchování a zpřístupnění, jejíž autorství je založeno na pracovníkovi Národního archivu J. Bernasovi, části E – Resume a část F – Přílohy (cestovní zprávy, rozpočet, řešitelský tým a spolupracovníci).

- splnění očekávaných cílů projektu

Věc vyjádřená názvem projektu a očekávaná odbornou veřejností byla naplněna formou komplexního strukturovaného řešení, o kterém informuje předložená Výzkumná zpráva.¹

¹ Na obecné úrovni bych doporučoval analogicky k mechanismům Grantové agentury ČR zavedení institutu zpravodaje projektu, který by sledoval roční zprávy a měl tedy do řešení projektu, vynakládání prostředků a

- použité metody řešení

Použito bylo řady metod z oboru přírodních a humanitních věd (heuristika, analýza, experiment aj.) a postupů z oblasti informačních technologií. Některé oblasti byly již popsány ve stávající literatuře,² což umožňuje vyhodnocení míry kvalitativních posunů, které řešení projektu přineslo, některé oblasti byly zpracovány nově.

- využitelnost dosažených výsledků

Využitelnost výsledků spočívá v několika oblastech:

1) Výzkumná zpráva jako celek

- *Výzkumná zpráva* je souhrnnou databankou informací o stavu věci (zejména k ošetření, dlouhodobému uložení, vystavování skleněných negativů), poskytuje přehledné hierarchické zpracování na základě literatury, konzultací a vlastního experimentálního a intelektuálního vkladu týmu.

2) Okruh restaurování a konzervace

- Zahrnuje typologii skleněných negativů, přehled a vyzkoušení některých analytických metod (optická mikroskopie a infračervená spektroskopie aj.), přehled a vyzkoušení některých konzervačních a restaurátorských postupů (dezinfekce, mechanické a chemické³ čištění, rozpouštědla, fixace fragmentů, rozbor chemických látek).⁴ Dále zahrnuje informaci k uložení (parametry klima, ovzduší, vliv světla, ukládací systémy včetně obalů a materiálů⁵) a vystavování (právní aspekty, klima, světlo, vitríny, uchycení atd.).

- Příručka *Obrazový atlas typických poškození skleněných negativů* (tj. skleněné podložky i světlocitlivé vrstvy: plísněmi, bakteriemi, hmyzem, mechanicky, chemickou degradací, prachem) pro identifikaci v praxi paměťových institucí s návodem k vybraným ošetřujícím metodám a postupům.

3) Okruh archivního zpracování

- Zahrnuje výklad o fotografii jako historickém prameni, rizicích manipulace, informační hodnotě popisu, zásadách správné archivace (práce v rukavicích, klima, ukládací systém).⁶

- *Pravidla pro popis fotografických archiválií* (druhy fotografických dokumentů – evidenční jednotky, jednotky popisu /série – jednotlivina/, oblasti popisu /identifikační, obsahová,

dosahování vymezených cílů větší vřel. Návrh projektu jsem neměl k dispozici. Dílčí informace jsem dohledal v rámci Zpráv o činnosti Národního archivu za příslušné roky, viz http://www.nacr.cz/H-archiv/vyr_zpravy.aspx.

² Např.: Jozef Hanus, *Ochrana fotografických dokumentů*, in: Michal Ďurovič a kol., *Restaurování a konzervování archiválií a knih*, Praha 2002; Jiří Zikmund, *Péče o fondy a sbírky fotografických vyobrazení – vývoj a potřeby*, in: *Restaurování filmů a fotografií*, Praha 2007, s. 38–39; též Hana Vodičková, *Příspěvek k dějinám české odborné terminologie netradičních druhů dokumentů*, *Archivní časopis*, 2009, č. 3, s. 201–240; Jan Bílek, *Zpracování a zpřístupnění fotografií fondu E. Beneš – internetové archivnictví*, in: *Sborník příspěvků z 11. celostátní konference archivářů České republiky v Chrudimi 4 až 6. května 2005 – Zpravodaj pobočky České informační společnosti* 49, 2005, s. 147–150.

³ Z obsahu Výzkumné zprávy vypadl odkaz na kapitolu A 2.3; před její celkovou publikací je vhodné doplnit.

⁴ Závěry kapitol experimentální části většinou navrhuji podrobnější testy.

⁵ Na s. 129 Výzkumné zprávy je nejasné, zda je doporučováno horizontální nebo vertikální uložení skleněných desek a před publikací je nutné tuto pasáž opravit tak, aby byla v souladu s jednoznačným a správným doporučením vertikálního ukládání na jiném místě předložené Výzkumné zprávy (s. 301).

⁶ V této části se okruh archivního zpracování zčásti prolíná s okruhem restaurování a konzervace. Pro účely publikování hlavních pasáží Výzkumné zprávy ve formě knih, článků aj. se jeví uživatelsky vhodnější začít okruhem archivní zpracování a stávajícím prvním okruhem restaurování a konzervace naopak končit, zároveň lze eliminovat překrývání a dělení některých informací a poskytnout je v úplnosti při prvním výskytu.

administrativně-legislativní/⁷) jako metodika zpracování fotografické archiválie (proponovaná součást Základních pravidel...).

- Odborné pojmosloví.

- Komparace pojmosloví a způsobů popisu archiválií některých stávajících způsobů (Rakousko, EVA-SKOPEO, Norsko, SEPIA-DES).⁸

4) Okruh digitalizace⁹

- Technologie a *Manuál digitalizace skleněných negativů* (slovem a obrazem).¹⁰

5) Okruh ukládání, uchování a zpřístupnění digitalizovaných dat

- Zahrnuje informace k uchování a zpřístupnění-prezentaci dat.

- *Aplikace pro prezentaci obrazových dat* (funkční vzor a dokumentace vlastního produktu)¹¹

- odborná úroveň řešení projektu

Osobnost řešitelky a personální složení týmu projektu poskytovaly již ve fázi přijímání návrhu záruku maximálně kvalitního řešení garantovaného dosavadními výsledky. Nastalá příležitost soustředění se na vlastní výzkum a prohloubení a získání zkušeností a kontaktů přinesla pro Českou republiku jedinečný tým s mimořádnou erudicí k věci, který zná její situaci ve vybraném zahraničí a nabyté poznatky uplatňuje zejména v rámci českého archivnictví i celkově v péči o kulturní dědictví fotografické povahy.¹² Je žádoucí, aby tuto činnost vykonával i v budoucnu, k čemuž má předpoklady jak odborné-kvalifikační a v profesním mezioborovém složení (restaurátoři, archiváři, pracovníci IT), tak týlové (zázemi Národního archivu a jeho pracovišť) a také věkové (stratifikované složení členů).

- účelnost a optimálnost využití finančních prostředků

Poskytnutí účelové podpory v objemu 1 600 tisíc Kč na daný projekt bylo správné. Výši čerpání věcných (provozní náklady, cestovní náklady, služby, režie), investičních a mzdových prostředků beru na vědomí.¹³ Stejně tak informaci o výsledku kontroly z 11/2009, která pro tuto oblast proběhla a nezjistila nedostatky. Prostředky na režii bych doporučoval zahrnout do projektu účelové podpory vždy a čerpat je kontinuálně.

- závěrečné celkové zhodnocení

Řešení hodnoceného projektu přineslo celistvé, vnitřně provázané a strukturované řešení věci – zpracování, uchování a zpřístupnění fotografické archiválie (především na skleněné podložce). Některé ze skladebných prvků řeší vyčerpávajícím způsobem s v praxi uplatněným

⁷ Pravidla mají být předložena k diskusi odborné veřejnosti.

⁸ Srv. zde i k následujícím okruhům Projekt výzkumu a vývoje Ministerstva vnitra VE20072009004 Možnosti a formy zpřístupnění archivních fondů nebo jejich součástí veřejnosti v elektronické podobě, <http://www.nacr.cz/G-vyzk/moznosti.aspx>.

⁹ Zejména ke dvěma posledním okruhům předložené Výzkumné zprávy viz podrobněji Jan Bílek, Jak archivně na fotografii? aneb od konzervace po dálkové zpřístupnění, *Práce z dějin Akademie věd*, 2009, č. 2, s. 164–168. Text vznikl na základě semináře, který byl uspořádán v rámci projektu (kód W Rady vlády pro vývoj...).

¹⁰ Zařízení pro digitalizaci skleněných negativů má být odzkoušeno v průběhu roku 2010.

¹¹ Viz <http://www.badatelna.cz/badatelna>; Nad'a Slezáková – Emile Benešová, První světová válka - negativy. Inventář, Praha, Národní archiv 2009.

¹² Srv. Příloha č. 1 Výzkumné zprávy – studijní cesty... a Příloha č. 3 Výzkumné zprávy – řešitelský tým.

¹³ Srv. Příloha č. 2 Výzkumné zprávy – čerpání finančních prostředků.

výsledkem, některé otvírají další možnosti výzkumu, některé budou dál rozvíjeny např. v souvislosti s dynamickým vývojem informačních technologií (zejména s ohledem na integrovaný komplexní informační systém pro archivy a souhrnný archivní portál). V logice věci podává i přesah pro terminologii celého oboru nebo pro aplikaci mezinárodních standardů v oboru, což se dále projevuje např. v činnosti pracovní skupiny pro nová archivní *Základní pravidla* při Odboru archivní správy a spisové služby MV ČR. Součástí Základních pravidel, jejichž obecná podoba je stále otevřenou záležitostí, se po diskusi stane i v rámci hodnoceného projektu vzniklá metodika Pravidla pro popis fotografických archiválií. Plnění projektu přispělo k žádoucímu působení Národního archivu podle § 46, odst. 2, písm. g), h) a odst. 3 písm. c) zákona 499/2004 Sb. ve znění 309/2009 Sb. Příslušná oddělení Národního archivu s celostátním významem výsledky projektu proaktivně implementovala do své činnosti a je zřejmé, že budou využita celým archivnictvím a dalšími obory zabývajícími se národním kulturním dědictvím. Prezentace obrazových dat s možností dálkového přístupu je navíc vhodným osvětovým a propagačním nástrojem archivního marketingu. Nezbyvá než uzavřít přáním, aby se tým podílel na technickém řešení, které umožní použití navržených popisných prvků, a pokračoval ve výzkumu dalších typů fotografických archiválií; přičemž tento přesah na některých místech otvírá již předložená Výzkumná zpráva.

- případná doporučení a výhrady oponenta

K hodnocenému projektu je třeba doporučit výraznější publikační praxi výsledků dosažených při řešení projektu v časopisech a monografiích dle Metodiky Rady vlády pro výzkum, vývoj a inovace¹⁴ (kódy J, B, C, H, N); z textu výzkumné zprávy (V) je patrné, že se s částí z nich takto počítá (pro archivní Základní pravidla) a byla by škoda nezveřejnit i další (dlouhodobý projekt slovníku archivního pojmosloví). Publikační praxe je slučitelná s proponovaným doplňováním některých výsledků a předpokládanou další diskusí k některým výsledkům. Hlavní pasáže Výzkumné zprávy by měly být rozšířeny publikováním metodiky (včetně atlasu a manuálu) k věci. Dále předpokládám, že předložená Výzkumná zpráva bude s garancí dlouhodobé udržitelnosti zveřejněna v elektronickém systému s možností dálkového přístupu (na webové stránce Národního archivu a sborníku Historická fotografie).

- stanovisko oponenta k úspěšnosti projektu:

- uspěl s vynikajícími výsledky (případně mezinárodního významu)
- ~~uspěl podle zadání~~
- ~~zadání splnil jen částečně, avšak smlouva dodržena~~
- ~~zadání nesplněno~~

Doporučení oponenta

- **doporučuji** / ~~nedoporučuji~~ akceptovat výsledky projektu
- **doporučuji** / ~~nedoporučuji~~ uzavřít projekt¹⁵

V případě nepříznivého posudku:

¹⁴ Viz <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=532412>.

¹⁵ Při účinném naplnění doporučení a výhrad v oblasti publikování výsledků.

- doporučení dalšího postupu: doplnění, dopracování, přepracování, zapojení právníka,.....

Místo a datum vypracování, vlastnoruční podpis oponenta

Praha, 15/6/2010

J. Bílek